

VILNIAUS UNIVERSITETAS
GAMTOS MOKSLŲ FAKULTETAS
EKOLOGIJOS IR APLINKOTYROS CENTRAS

Kristina Zujevič

Magistrantūros studijų programa

EKOLOGIJA

**SMULKIAŽIEDĖS SPRIGĖS (*Impatiens parviflora*) CENOPOPULIACIJŲ
SUDĖTIS IR DINAMIKA SKIRTINGŲ TIPŲ BUVEINĖSE**

Magistrinis darbas

Moksliniai vadovai:

dr. Z. Gudžinskas

doc. dr. S. Sinkevičius

Vilnius, 2011

1. ĮVADAS

Biologinės invazijos yra tapusios pasaulinio masto problema. Dėl invazinių augalų patiriama ekonominių nuostolių, dėl jų poveikio sparčiai kinta gamtinė aplinka. Svetimžemės rūšys skverbiasi į antropogenines, sutrikdytas ir natūralias buveines, keičia jų sandarą ir ekologines sąlygas, daro įtaką vietiniams augalams (Reinhart *et al.* 2005).

Tikslingai įvežti ar atsitiktinai pakliuvę augalai gali išsikūrti visai kitokiose vietose nei jų natūralios buveinės (Edwards *et al.* 1995). Intensyvus prekių vežimas, kelionės, didėjantis gyventojų skaičius, intensyvi žemdirbystė ir miškininkystė, laivininkystė, urbanizacija, klimato pokyčiai (Reymanek, 1995), mokslškai nepagrįstas teritorijų apželdinimas svetimžemiais augalais, siekiant sustabdyti nestabilių natūralių buveinių (pvz., smėlynų) degradaciją (Edwards *et al.* 1995), produktyvių augalų veisimas, tikintis ekonominės naudos, neapsvarsčius augalų galios skverbtis (Reymanek, 1995), skatina globalų rūšių judėjimą už natūralaus arealo ribų ir turi įtaką biologinės invazijos intensyvumui

V. Kovarik nurodo, kad nėra ekosistemų, nepatyrusių vienokio ar kitokio žmogaus poveikio, bet vietovės aplink miestus yra labiau paveiktos žmogaus ir yra svarbūs invazinių augalų židiniai. Invazinių ir vietinių augalų rūšių santykis priklauso nuo dirvožemio pažeidimų pobūdžio, dažnumo ir rūšių biologinių savybių (Ferreira, 1995). Vietos rūšių turtingumas tuo didesnis, kuo dirvožemis mažiau suardytas ir kuo stabilesnė ekosistema (Kovarik, 1995).

Deja, dauguma invazinių augalų ne tik sparčiai plinta, bet ir išsikūria įvairiose buveinėse, jas smarkiai pakeičia arba net visai sunaikina (Baltrūnas ir kt., 2006). Norint suprasti invazivumo reikšmę reikia ištirti populiacijų sudėtį.

Populiacijų sudėtis ir struktūra - du pagrindiniai jų organizacijos požymiai. Juk būtent optimali sudėtis ir stabili struktūra yra populiacijų patvarumo ir savarankiškumo pagrindas. Populiacijų sudėtį geriausiai charakterizuoja pagal įvairias savybes vienaip ar kitaip sugrupuoti ir kiekybiškai įvertinti elementai, o struktūra tų pačių arba kitų elementų savitarpio išsidėstymas vertikalia ir horizontalia kryptimis. Be to, visada svarbu išaiškinti pačių elementų, bei visos sistemos ir aplinkos funkcinius ryšius (Naujalis, 1992).

Temos aktualumas. pastaruoju metu Lietuvos miškuose sparčiai daugėja svetimžemių rūšių, gausėja jų populiacijų. Dėl to ypač svarbu nustatyti invazinių augalų skverbimosi į miškų ekosistemas dėsningumus, populiacijų raidą ir poveikį vietos augalams.